

מסכת פסחים פרק ט

(צב,ב) משנה: מי שהיה טמא או בדרך רחוקה, ולא עשה את הראשון, יעשה את השני. שגג או נאנס, ולא עשה את הראשון, יעשה את השני. אם כן, למה נאמר "טמא או שהיה בדרך רחוקה"? שאלו פטורין מהכרת, ואלו חייבין בהכרת

גמרא: איתמר: היה בדרך רחוקה, ושחטו וזרקו עליו - **רב נחמן** אמר: הורצה. **רב ששת** אמר: לא הורצה -- **רב נחמן** אמר: הורצה - מיחס הוא דחס רחמנא עליו, ואי עביד, תבא עליו ברכה! **ורב ששת** אמר: לא הורצה - מידחא דחייה רחמנא כטמא!

אמר **ר' נחמן**: מנא אמינא לה? דתנן: מי שהיה טמא או בדרך רחוקה, ולא עשה את הראשון, יעשה את השני - מכלל דאי בעי, עבד! %ורב ששת אמר לך: אי הכי, סיפא, דקתני: שגג או נאנס, ולא עשה את הראשון, יעשה את השני - ;מדקתני "ולא עשה", מכלל דאי בעי, עבד?! - הרי שגג והרי נאנס?! - אלא מזיד קתני בהדיהו - הכי נמי, אונן קתני בהדיהו!

אמר **רב אשי**: מתניתין נמי דיקא, דקתני: אלו פטורין מהכרת ... ואלו חייבין בהכרת - אהייא? - אילימא אשוגג ונאנס - ;שוגג ונאנס בני כרת נינהו?! אלא לאו אמזיד ואונן! %ורב נחמן אמר לך: לעולם אמזיד לחודיה, ובדין הוא דאיבעי ליה למיתנא "חייב", והאי דקתני "חייבין", איידי דתנא רישא "פטורין", תנא סיפא "חייבין"!

אמר **רב ששת**: מנא אמינא לה? דתניא: **ר' עקיבא** אומר: נאמר: (במדבר ט) "טמא" ונאמר: "בדרך רחוקה" - **(צג,א)** מה טמא, שספק בידו לעשות ואינו עושה - אף דרך רחוקה נמי, שספק בידו לעשות ואינו עושה! %ורב נחמן אמר לך: ר' עקיבא לטעמיה, דקסבר: אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ. ואנא סבירא לי¹ כמאן דאמר שוחטין וזורקין על טמא שרץ!

תנו רבנן: אלו שעושין את השני: הזבין והזבות, המצורעין והמצורעות, ונדות ובוועלי נדות, והיולדות, השוגגין, והאנוסין, והמזידין, וטמא, ושהיה בדרך רחוקה {אם כן, למה נאמר "טמא"?! #;למה נאמר?! דאי בעי למיעבד בראשון, לא שבקינן ליה! - אלא: אם כן, למה נאמר "בדרך רחוקה"?! # - לפוטרו מן הכרת, וכמאן דאמר הורצה!

1 כך בכ"י, ולפננו: "ליה"

{אשה בשני, מי מיחייבא?! והא תניא: יכול לא יהו עושין את השני אלא טמא נפש ושהיה בדרך רחוקה - זבין ומצורעין ובוועלי נדות מניין? תלמוד לומר: (במדבר ט) "איש איש" - לא קשיא! - הא ר' יוסי, הא ר' יהודה ור' שמעון!

תנו רבנן: חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני, דברי רבי. **רבי נתן** אומר: חייב כרת על הראשון, ופטור על השני. **ר' חנניא בן עקביא** אומר: אף על הראשון אינו חייב כרת אלא אם כן לא עשה את השני

ואזדו לטעמייהו, דתניא: גר שנתגייר בין שני פסחים, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים, חייב לעשות פסח שני, דברי רבי. **רבי נתן** אומר: כל שזקוק לראשון, זקוק לשני - כל שאין זקוק לראשון, אין זקוק לשני

במאי קמיפלגי? ארבי סבר: שני רגל בפני עצמו הוא. רבי נתן סבר: שני תשלומין דראשון הוא - תקוני לראשון לא מתקין ליה! ורבי חנניא בן עקביא סבר: שני תקנתא דראשון הוא!

ושלשתן מקרא אחד דרשו: (במדבר ט:יג) "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה" - רבי סבר: "וחדל לעשות הפסח ונכרתה" - דלא עבד בראשון. אי נמי: "קרבן ה' לא הקריב במעדו חטאו ישא האיש ההוא" - בשני ג' וממאי דהאי "חטאו ישא" כרת הוא? (**צג,ב**) קסבר: מגדף היינו מברך השם, וכתוב במברך את השם: (ויקרא כד) "ונשא חטאו", וגמר האי "חטאו" דהכא מ"חטאו" דהתם - מה להלן, כרת, אף כאן נמי, כרת!

ור' נתן סבר: "וחדל לעשות הפסח ונכרתה" - דהאי "כי", לשון "דהא" הוא, והכי קאמר רחמנא: דהא קרבן ה' לא הקריב במועדו - בראשון! {האי "חטאו ישא" מאי עביד ליה?! אקסבר: מגדף לאו היינו מברך את השם, וגמר האי "חטאו" דהתם מהאי "חטאו" דהכא - מה הכא, כרת, אף התם, כרת!

ור' חנניא בן עקביא סבר: "וחדל לעשות הפסח ונכרתה" - אי קרבן ה' לא הקריב במועדו - בשני! {והאי "חטאו ישא" מאי עביד ליה?! אכדאמרן!

הלכך הזיד בזה ובזה, דברי הכל חייב; שגג בזה ובזה, דברי הכל פטור; הזיד בראשון ושגג בשני - לרבי ולר' נתן מחייבי, לרבי חנניא בן עקביא פטור; שגג בראשון והזיד בשני - לרבי חייב, לר'

נתן ולר' חנניא בן עקביא פטור!

משנה: איזו היא דרך רחוקה? מן המודיעים ולחוץ, וכמדתה לכל רוח, דברי **רבי עקיבא**. **ר' אליעזר** אומר: מאיסקופת העזרה ולחוץ. אמר ליה **רבי יוסי:** לפיכך נקוד על (במדבר ט) "ה" לומר: לא מפני שרחוק ודאי, אלא מאיסקופת העזרה ולחוץ

גמרא: אמר **עולא:** מן המודיעים לירושלים, חמשה עשר מילין הוא. סבר לה כי הא דאמר **רבה בר בר חנה** אמר **רבי יוחנן:** כמה מהלך אדם ביום? עשרה פרסאות. מעלות השחר ועד הנץ החמה, חמשת מילין; משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים חמשת מילין; פשו לה תלתין. חמיסר מצפרא לפגא דיומא, וחמיסר מפלגא דיומא לאורתא - עולא לטעמיה, דאמר **עולא:** אי זה הוא דרך רחוקה? כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה!

אמר מר: מעלות השחר עד הנץ החמה חמשת מילין - גמנא לן? <דכתיב: (בראשית יט) "וכמו השחר עלה ויאצו המלאכים בלוט", וכתוב: "השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה". ואמר **רבי חנניא:** לדידי חזי לי ההוא אתרא, והוא חמשה מילין

גופא: אמר **עולא:** איזה הוא דרך רחוקה? כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה! **ורב יהודה** אמר: כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה! -- אמר ליה **רבה לעולא:** לדידך קשיא, ולרב יהודה קשיא! - לדידך קשיא, דאמרת: כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה - והא טמא שרץ, דאין יכול ליכנס בשעת שחיטה, וקאמרת: שוחטין וזורקין על טמא שרץ?! ולרב יהודה קשיא, דאמר: כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה - והא טמא שרץ, דיכול ליכנס בשעת אכילה, וקאמר: אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ?!

אמר ליה: לא לדידי קשיא, ולא לרב יהודה קשיא! - לדידי לא קשיא - דרך רחוקה לטהור, ואין דרך רחוקה לטמא! (**צד, א**) לרב יהודה לא קשיא - טמא שרץ, רחמנא דחייה, דכתיב: (במדבר ט) "איש איש כי יהיה טמא לנפש" - מי לא עסקינן שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח, ואפילו הכי, אמר רחמנא לידחי!

תנו רבנן: היה עומד חוץ למודיעים, ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים - יכול יהא חייב? תלמוד לומר: (במדבר ט) "ובדרך לא היה",

והלה היה בדרך! היה עומד לפניו מן המודיעים, ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו - יכול לא יהא חייב? תלמוד לומר: "ובדרך לא היה", והרי לא היה בדרך!

אמר **רבא**: שיתא אלפי פרסי הוי עלמא, וסומכא דרקיעא אלפא פרסי. חדא גמרא וחדא סברא. סבר לה כי הא דאמר **רבה בר בר חנה** אמר **ר' יוחנן**: כמה מהלך אדם בינוני ביום? עשר פרסאות! מעלות השחר ועד הנץ החמה חמשה מילין; משקיעת החמה עד צאת הכוכבים חמשה מילין - נמצא עוביו של רקיע אחד מששה ביום!

{מיתבי: **רבי יהודה** אומר: עוביו של רקיע אחד מעשרה ביום. תדע! - כמה מהלך אדם בינוני ביום? עשר פרסאות! ומעלות השחר עד הנץ החמה ארבעת מילין; משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ארבעת מילין - נמצאת עוביו של רקיע אחד מעשרה ביום! - תיובתא דרבא, תיובתא דעולא - תיובתא!

^ לימא: תיהוי תיובתא דר' יוחנן! אמר לך: אנא, ביממא הוא דאמרי, ורבנן הוא דקא טעו, דקא חשבן דקדמא וחשוכא!

^ לימא: תיהוי תיובתא דרבי חנינא! כלא! (בראשית יט) "ויאצו" שאני!

{תא שמע: מצרים היה ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, ומצרים אחד מששים בכוש, וכוש אחד מששים בעולם, ועולם אחד מששים בגן, וגן אחד מששים בעדן, ועדן אחד מששים בגיהנם - נמצא כל העולם כולו ככיסוי קדירה לגיהנם! - תיובתא!

{תא שמע: דתנא **דבי אליהו**: **רבי נתן** אומר: כל הישוב כולו תחת כוכב אחד יושב - תדע! שהרי אדם נותן עינו בכוכב אחד - הולך למזרח, עומד כנגדו - לארבע רוחות העולם, עומד כנגדו - מכלל דכל הישוב כולו תחת כוכב אחד יושב! - תיובתא!

{תא שמע: עגלה בצפון, ועקרב בדרום - וכל הישוב כולו אינו יושב אלא בין עגלה לעקרב - וכל הישוב כולו אינו הוה אלא שעה אחת ביום, שאין חמה נכנסת לישוב אלא שעה אחת ביום - תדע, שבחמש חמה במזרח, ובשבע חמה במערב - חצי שש וחצי שבע, חמה עומדת בראש כל אדם! - תיובתא!

{תא שמע: דאמר **ר' יוחנן בן זכאי**: מה תשובה השיבתו בת קול לאותו רשע? בשעה שאמר: (ישעיהו יד) "אעלה על במתי עב אדמה לעליון", יצתה בת קול ואמרה לו: "רשע בן רשע, (צד, ב) בן

בנו של נמרוד הרשע, שהמריד את כל העולם כולו עלי במלכותו!
כמה שנותיו של אדם? שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה,
שנאמר: (תהלים צ) "ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות
שמונים שנה". מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה, ועוביו
של רקיע מהלך חמש מאות שנה, ובין רקיע לרקיע מהלך חמש
מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע. "אך אל שאול תורד אל
ירכתי בור!" - תיובתא!

תנו רבנן: חכמי ישראל אומרים: גלגל קבוע ומזלות חוזרין. וחכמי
אומות העולם אומרים: גלגל חוזר ומזלות קבועין
אמר **רב**: תשובה לדבריהם: מעולם לא מצינו עגלה בדרום ועקרב
בצפון!

מתקיף לה **רב אחא בר יעקב**: ודילמא כבוצינא דריחיא! אי נמי,
כצינורא דדשא!

חכמי ישראל אומרים: ביום חמה מהלכת למטה מן הרקיע,
ובלילה למעלה מן הרקיע. וחכמי אומות העולם אומרים: ביום
חמה מהלכת למטה מן הרקיע, ובלילה למטה מן הקרקע
אמר **רב**: ונראין דבריהן מדברינו, שביום מעינות צוננין, ובלילה
רותחין

תניא: **ר' נתן** אומר: בימות החמה, חמה מהלכת בגובה של רקיע,
לפיכך כל העולם כולו רותח, ומעינות צוננין; בימות הגשמים, חמה
מהלכת בשיפולי רקיע, לפיכך כל העולם כולו צונן, ומעינות
רותחין

תנו רבנן: בארבעה שבילין חמה מהלכת: ניסן, אייר, וסיון,
מהלכת בהרים, כדי לפשר את השלגין; תמוז, אב, ואלול, מהלכת
בישוב, כדי לבשל את הפירות; תשרי, מרחשון, וכסליו, מהלכת
בימים, כדי ליבש את הנהרות; טבת, שבט, ואדר, מהלכת במדבר,
שלא ליבש את הזרעים

ר' אליעזר אומר: מאיסקופת העזרה ולחוץ -- וואף על גב דמצי
עייל?!; ולא אמרינן ליה: "קום עייל!?!"; - והתניא: ערל שלא מל,
ענוש כרת, דברי **רבי אליעזר**!?

<אמר **אביי**: דרך רחוקה לטהור, ואין דרך רחוקה לטמא!
<<**רבא** אמר: תנאי היא, דתניא: **רבי אליעזר** אומר: נאמר ריחוק

מקום בפסח, ונאמר ריחוק מקום במעשר - מה להלן, חוץ
לאכילתו - אף כאן, חוץ לאכילתו! **רבי יוסי בר רבי יהודה** אומר
משום **רבי אליעזר**: חוץ לעשייתו!

כמאן אזלא הא דאמר **רבי יצחק בר רב יוסף**: בטמאים, הלך
אחר רוב העומדין בעזרה? כמאן?! כרבי יוסי בר רבי יהודה
שאמר משום רבי אליעזר!

אמר ליה **רבי יוסי**: לפיכך נקוד על (במדבר ט) "ה" לומר: לא
מפני שרחוק ודאי, אלא מאיסקופת העזרה ולחוץ -- תניא: **רבי**
יוסי הגלילי אומר: "דרך" - שומע אני מהלך שנים או שלשה ימים
- כשהוא אומר: (במדבר ט) "ובדרך לא היה", מגיד שמאסקופת
העזרה ולחוץ קרוי דרך

(צה,א) משנה: מה בין פסח הראשון לשני? הראשון אסור בבל
יראה ובל ימצא - והשני, חמץ ומצה עמו בבית; הראשון טעון
הלל באכילתו - והשני אינו טעון הלל באכילתו. זה וזה טעון הלל
בעשייתו, ונאכלין צלי, על מצה ומרורים, ודוחין את השבת

גמרא: תנו רבנן: (במדבר ט) "ככל חוקת הפסח יעשו אותו" -
במצוה שבגופו הכתוב מדבר; מצוה שעל גופו מנין? אתלמוד
לומר: "על מצות ומרורים יאכלוהו"; יכול אפילו מצות שלא על
גופו? אתלמוד לומר: "ועצם לא ישברו בו" - מה שבירת העצם,
מיוחד - מצוה שבגופו - אף כל מצוה שבגופו! <<**איסי בן יהודה**
אומר: "יעשו אותו" - במצות שבגופו הכתוב מדבר!

אמר מר: יכול אף מצוה שלא על גופו - {הא אמרת: במצוה
שבגופו הכתוב מדבר?!} אהכי קאמר: השתא, דאמרת "על מצות
ומרורים יאכלוהו", אלמא "יעשו אותו" לאו דוקא הוא! - אימא:
הוה ליה כפרט וכלל, ונעשה כלל מוסיף על הפרט, ואפילו כל מילי
נמי - קמשמע לן!

{איסי בן יהודה, האי "עצם" מאי עביד ליה? <מיבעי ליה לאחד
עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח!} ורבנן, האי "יעשו
אותו" מאי עבדי ליה? <מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על
היחיד, דכמה דאפשר לאהדורי, מהדרינן!

תנו רבנן: "ככל חוקת הפסח יעשו אותו" - יכול כשם שהראשון

אסור בבל יראה ובל ימצא, כך שני אסור בבל יראה ובל ימצא? - תלמוד לומר: "על מצות ומרורים יאכלוהו"! ואין לי אלא מצות עשה - מצות לא תעשה מניין? - תלמוד לומר: "לא ישאירו ממנו עד בקר"! ואין לי אלא מצות לא תעשה שניתק לעשה - מצות לא תעשה גמור מניין? - תלמוד לומר: "ועצם לא ישברו בו" - מה הפרט מפורש, מצות עשה, ולא תעשה שניתק לעשה, ולא תעשה גמור - אף כל מצות עשה, ולא תעשה שניתק לעשה, ולא תעשה גמור!

בכלליה ד"מצות ומרורים" מאי קא מרבי? <"צלי אש"! בפרטיה מאי ממעיט ליה? <השבת שאור! {איפוך אנא!> <מצוה דגופיה עדיף!

בכלליה ד"לא ישאירו ממנו עד בקר" מאי קא מרבה ליה? <"לא תוציא ממנו"³!> בפרטיה מאי קא ממעט ליה? <"לא יראה ולא ימצא"⁴ {איפוך אנא!> <מצוה דגופיה עדיף!

בכלליה ד"עצם לא ישברו בו" (צה,ב) מאי קא מרבה? <"אל תאכלו ממנו נא"!> בפרטיה מאי קא ממעטי? <שמות לד> "לא תשחט על חמץ דם זבחי" {איפוך אנא!> <מצוה דגופיה עדיף!

הראשון טעון הלל באכילתו, והשני אינו טעון הלל באכילתו -- גמא הני מילי? אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק: אמר קרא: (ישעיהו ל) "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" - לילה המקודש לחג טעון הלל - לילה שאין מקודש לחג, אין טעון הלל!

זה וזה טעון הלל בעשייתן -- גמאי טעמא? <איבעית, אימא: לילה קא ממעט - יום לא קא ממעט!> <ואיבעית, אימא: אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן ונוטלין את לולביהן, ואין אומרים הלל?!

ונאכלין צלי, על מצה ומרורים, ודוחין את השבת -- שבת אין, טומאה לא! - מתניתין דלא כרבי יהודה, דתניא: דוחה את השבת, ואין דוחה את הטומאה. ר' יהודה אומר: אף דוחה את הטומאה - גמאי טעמא דתנא קמא? <מפני טומאה דחיתיו - יחזור ויעשה בטומאה?> %ורבי יהודה: התורה חזרה עליו לעשותו

3 יש מוסיפים: "דדמי ליה דהאי מיפסל בנותר והאי מיפסל ביוצא" ובכ"י ליתא

4 יש מוסיפים: "דדמי ליה דהאי אינו לוקה דהוה לאו שניתק לעשה, והאי אינו לוקה דהוה ליה לאו שניתק לעשה", ובכ"י ליתא

בטהרה - לא זכה, יעשה בטומאה!

תנו רבנן: פסח ראשון דוחה את השבת - פסח שני דוחה את השבת; פסח ראשון דוחה את הטומאה - פסח שני דוחה את הטומאה; פסח ראשון טעון לינה - פסח שני טעון לינה

דוחה את הטומאה - כמאן? כר' יהודה! וְלרבי יהודה, טעון לינה?! והא תניא: ר' יהודה אומר: מניין לפסח שני שאין טעון לינה? שנאמר: (דברים טז) "ופנית בבקר והלכת לאהליך", וכתוב: "ששת ימים תאכל מצות" - הנאכל לשה טעון לינה - שאין נאכל לשה, אין טעון לינה אתרי תנאי, ואליבא דרבי יהודה!

משנה: הפסח שבא בטומאה, לא יאכלו ממנו זבין וזבות, נדות ויולדות - ואם אכלו, פטורין מכרת. ור' אליעזר פוטר אף על ביאת מקדש

גמרא: תנו רבנן: זבין וזבות, נדות ויולדות, שאכלו בפסח שבא בטומאה - יכול יהו חייבין? - תלמוד לומר: (ויקרא ז) "כל טהור יאכל בשר ... והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונכרתה" - נאכל לטהורים, חייבים עליו משום טמא - ושאינו נאכל לטהורין, אין טמאין חייבין עליו משום טמא. **רבי אליעזר** אומר: יכול דחקו זבין ונכנסו לעזרה בפסח הבא בטומאה, יכול יהו חייבין? - תלמוד לומר: (במדבר ה) "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש" - בזמן שטמאי מתים משתלחין, זבין ומצורעין משתלחין - אין טמאי מתים משתלחין, אין זבין ומצורעין משתלחין

בעי **רב יוסף:** דחקו טמאי מתים ונכנסו להיכל בפסח הבא בטומאה, מהו? מדאישתרי טומאת עזרה, אישתרי נמי טומאת היכל? או דילמא, מאי דאישתרי, אישתרי - מאי דלא אישתרי, לא אישתרי? אמר **רבא:** אמר קרא: "וישלחו מן המחנה" - אפילו מקצת מחנה! <אאיכא דאמרי: אמר **רבא:** אמר קרא: "וישלחו מן המחנה ... אל מחוץ למחנה תשלחום" כל היכא דקרינן ביה "אל מחוץ למחנה תשלחום", קרינן ביה "וישלחו מן המחנה"!

בעי **רב יוסף:** דחקו טמאי מתים ואכלו אימורי פסח הבא בטומאה, (צו, א) מהו? מדאישתרי טומאת בשר, אישתרי נמי טומאת אימורין? או דילמא, מאי דאישתרי אישתרי - מאי דלא אישתרי, לא אישתרי? אמר **רבא:** מכדי טומאת אימורין, מהיכא איתרבי? מטומאת בשר! דכתיב: (ויקרא ז) "אשר לה' - לרבות את האימורין - כל היכא דאיתיה לטומאת בשר, איתיה לטומאת

אימורין - כל היכא דליתיה לטומאת בשר, ליתיה לטומאת אימורין!

בעי רבי זירא: אימורי פסח מצרים, היכא אקטרינהו? אמר ליה אביי: ומאן לימא לן דלא שויסקי עבוד? ועוד: הא תנא רב יוסף: שלשה מזבחות היו שם - על המשקוף ועל שתי המזוזות - ותו מידי אחרינא לא הוה!

משנה: מה בין פסח מצרים לפסח דורות? פסח מצרים, מקחו מבעשור, וטעון הזאה באגודת אזוב, ועל המשקוף, ועל שתי המזוזות, ונאכל בחפזון, בלילה אחד. ופסח דורות נוהג כל שבעה

גמרא: מנא לן? <דכתיב: (שמות יב) "דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו" - זה מקחו מבעשור, ואין פסח דורות מקחו מבעשור! >אלא מעתה, "והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה", הכי נמי: זה טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, ואין אחר טעון ביקור ~ והתניא: **בן בג בג** אומר: מניין לתמיד שטעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה? שנאמר: (במדבר כח) "תשמרו להקריב לי במועדו", ולהלן הוא אומר: "והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר" - מה להלן, טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, אף כאן, טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה?! <אשאני התם, דכתיב: "תשמרו" > ופסח דורות נמי, הכתיב: (שמות יג) "ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה" - שיהו כל עבודות חדש זה כזה?! <אלא ההוא "הזה" למעוטי פסח שני, דכוותיה! >אלא מעתה, דכתיב: (שמות יב) "ואכלו את הבשר בלילה הזה", הכי נמי דזה נאכל בלילה, ואין אחר נאכל בלילה?! <אמר קרא: "ועבדת את העבודה" - אלא "הזה" למה לי? > לכדר' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא!

<אלא מעתה, דכתיב: "וכל ערל לא יאכל בו", הכי נמי ד"בו" אינו אוכל, אבל אוכל בפסח דורות?! > אמר קרא: "ועבדת" - אלא "בו", למה לי? בו אינו אוכל, אבל הוא אוכל במצה ומרור!

<אלא מעתה: (שמות יב) "כל בן נכר לא יאכל בו", הכי נמי דבו אינו אוכל, אבל אוכל הוא פסח לדורות?! > אמר קרא: "ועבדת" - אלא "בו" למה לי? בו המרת דת⁵ פוסלת, ואין המרת דת פוסלת בתרומה!

ואיצטריך למיכתב "ערל" ואיצטריך למכתב "בן נכר" - דאי כתב

רחמנא "ערל" - משום דמאיס - אבל בן נכר דלא⁶ מאיס, אימא לא - צריכא! ואי אשמעינן "בן נכר" - משום דאין לבו לשמים - אבל ערל, דלבו לשמים, אימא לא - צריכא!

{אלא מעתה: "תושב ושכיר לא יאכל בו" - הכי נמי דבו הוא אינו אוכל, אבל אוכל הוא בפסח דורות?! אמר קרא: "ועבדת"! - אלא "בו" למה לי? - בו המרת דת פוסלת, ואין המרת דת פוסלת בתרומה!⁷

{אלא מעתה: "ומלתה אותו אז יאכל בו" - הכי נמי דבו אינו אוכל, אבל אוכל בפסח דורות?! אמר קרא: "ועבדת"! - אלא "בו" למה לי? - בו מילת זכריו ועבדיו מעכבת, ואין מילת זכריו ועבדיו מעכבת בתרומה!

{אלא מעתה: דכתיב: (במדבר ט) "ועצם לא ישברו בו" - הכי נמי דבו אינו שובר, אבל שובר בפסח דורות?! אמר קרא: "ועבדת"! - אלא "בו" למה לי? בו בכשר, ולא בפסול!

{אלא מעתה: דכתיב: (שמות יב) "אל תאכלו ממנו נא" - ממנו אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל נא בפסח דורות?! אמר קרא: "ועבדת"! - אלא "ממנו" למה לי? לכדרבה אמר ר' יצחק!⁸

ונאכל בחפזון, בלילה אחד -- ממנא לן? אדאמר קרא: (שמות יב) "ואכלתם אותו בחפזון" - אותו נאכל בחפזון, ואין אחר נאכל בחפזון!

ופסח דורות נוהג כל שבעה -- אמאי קאי? אי לימא אפסח - פסח כל שבעה מי איכא?! (צוב) אי אלא אחמץ - מכלל, דפסח מצרים, לילה אחד ותו לא - והתניא: רבי יוסי הגלילי אומר: מנין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד? תלמוד לומר: (שמות יג) "לא יאכל חמץ" וסמיך ליה "היום אתם יוצאים"! אלא הכי קאמר: לילה אחד, והוא הדין לפסח דורות - וחימוצו כל היום - ופסח דורות נוהג כל שבעה!

משנה: אמר ר' יהושע: שמעתי שתמורת פסח קריבה ותמורת פסח אינה קריבה, ואין לי לפרש. אמר ר' עקיבא: אני אפרש:

6 כך בכ"י, אבל לפנינו חסר ד'
7 לפי רש"י אין גורסים כל קטע זה, ובכמה כ"י ליתא
8 ביבמות (עד:א)

הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח, ירעה עד שיסתאב, וימכר ויביא בדמיו שלמים, וכן תמורתו - אחר שחיטת הפסח, קרב שלמים, וכן תמורתו

גמרא: {וּלִימָא: פסח קרב ופסח אינו קרב!?! אהא קמשמע לן דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה!

איתמר: **רבה** אמר: "קודם שחיטה" ו"לאחר שחיטה" שנינו. **רבי זירא** אמר: "קודם חצות" ו"לאחר חצות" שנינו {ולרבי זירא, הא קתני: קודם שחיטת הפסח!?! **אאימא:** קודם זמן שחיטת הפסח!

כתנאי: הפסח שנמצא קודם שחיטה, ירעה - לאחר שחיטה, יקרב. **ר' אליעזר** אומר: קודם חצות, ירעה - לאחר חצות, יקרב

אחר שחיטת הפסח, יביא⁹ שלמים, וכן תמורתו -- אמר **רבה**:¹⁰ לא שנו אלא שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה - אבל נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה, תמורתו מכח קדושה דחוויה קא אתא, ולא קרבה

{איתביה **אביי:** (ויקרא ג) "אם כשב" - מה תלמוד לומר "אם כשב"? לרבות תמורת הפסח אחר הפסח, שקרבה שלמים! ~היכי דמי? ^ אילימא שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה, פשיטא! למה לי קרא? ^ אלא לאו, שנמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה!?! **כלא!** לעולם שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה, וקרא אסמכתא בעלמא!

^ אלא קרא, למאי אתא? כדתניא: "כשב", לרבות את הפסח לאליה! כשהוא אומר "אם כשב", לרבות פסח שעברה שנתו, ושלמים הבאין מחמת פסח, לכל מצות שלמים - שטעון סמיכה, ונסכים, ותנופת חזה ושוק! וכשהוא אומר "ואם עז", הפסיק הענין - לימד על העז, שאין טעונה אליה

איכא דמתני לה ארישא: הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח, ירעה עד שיסתאב, וימכר ויביא בדמיו שלמים, וכן תמורתו - אמר **רבה:** לא שנו אלא שנמצא קודם שחיטה, והמיר בו קודם שחיטה - אבל נמצא קודם שחיטה, והמיר בו אחר שחיטה, תמורתו קריבה שלמים! מאי טעמא? כי קבעה שחיטה, מידי דחזי ליה - מידי דלא חזי ליה, לא קבעה!

{איתביה **אביי:** "אם כשב" - מה תלמוד לומר? לרבות תמורת

9 במשנה: "קרב"

10 כך בכ"י וב"ח ועוד, ולפננו: "רבא", וכן להלן

הפסח אחר הפסח, שקריבה שלמים! **(צז,א)** ;יכול אף לפני הפסח כן? - תלמוד לומר: "הוא" - הוא קרב, ואין תמורת הפסח קריבה! ~היכי דמי? ^ אילימא שנמצא קודם שחיטה, והמיר בו קודם שחיטה, פשיטא! למה לי קרא?! אלא לאו שנמצא קודם שחיטה, והמיר בו אחר שחיטה! - תיובתא דרבה! - תיובתא!

אמר **שמואל**: כל שבחטאת מתה, בפסח קרב שלמים; וכל שבחטאת רועה, בפסח נמי רועה. **ורבי יוחנן** אמר: אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה - אבל קודם שחיטה, לא!

{מתקיף לה **רב יוסף**: וכללא הוא?! והרי חטאת שעברה שנתה, דלרעיה אזלא, דאמר **ר' שמעון בן לקיש**: חטאת שעברה שנתה, רואין אותה כאילו היא עומדת בבית הקברות, ורועה - ואילו בפסח כי האי גוונא, קרב שלמים! דתניא: "כשב" - לרבות את הפסח לאליה - כשהוא אומר "אם כשב", לרבות את הפסח שעברה שנתו, ושלמים הבאין מחמת פסח, לכל מצות שלמים - שטעונים סמיכה, ונסכים, ותנופת חזה ושוק! ¹¹כשהוא אומר "אם עז", הפסיק הענין - לימד על העז, שאין טעון אליה אמר ליה: כי קאמר שמואל, באבודין - בדחויין, לא אמר!

{ואבוד, מי משכחת לה?! והרי אבודה בשעת הפרשה, לרבנן, דלרעיה אזלא! דתנן: הפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ונמצאת הראשונה, והרי שתיהן עומדות - אחת מהן תקרב, ושניה תמות, דברי **רבי**. **וחכמים** אומרים: אין חטאת מתה אלא שנמצאת לאחר שנתכפרו בעלים - הא קודם שנתכפרו בעלים, רועה! - ואילו בפסח, היכא דאבד ונמצא אחר חצות קודם שחיטה, קרב שלמים!

אשמואל כרבי סבירא ליה, דאמר: אבודה למיתה אזלא! {והא, כל אבודה, לרבי מתה - ואילו בפסח, היכא דאבד קודם חצות ונמצא קודם חצות, רועה?! <קודם חצות לאו אבוד הוא! כדרבא, דאמר **רבא**: אבידת לילה לאו שמה אבידה!

{אלא רועה, לרבי, היכי משכחת לה?! **(צז,ב)** <כדרבי אושעיא, דאמר **רבי אושעיא**: הפריש שתי חטאות לאחריות, מתכפר באחת מהן, ושניה תרעה! {והא, אילו בפסח, כי האי גוונא, קרב שלמים?! | <אלא שמואל כר' שמעון סבירא ליה, דאמר חמש חטאות מתות! {והא, רועה לרבי שמעון לית ליה כלל?! <שמואל נמי, חדא קאמר: כל שבחטאת מתה, בפסח קרב שלמים. ומאי

11 זה המשך הברייתא, ואינו מעניינו

קמשמע לך? לאפוקי מדר' יוחנן, דאמר: אין הפסח קרב שלמים
אלא שנמצא אחר שחיטה, אבל קודם שחיטה, לא - אלמא
שחיטה קבע - קמשמע לך: חצות קבע!

לישנא אחרינא:¹² ואילו בפסח, היכא דאבד ונמצא אחר חצות
קודם שחיטה, יקרב שלמים?! אשמואל כרבה סבירא ליה, דאמר:
שחיטה קבע! וְהָא, מדקאמר רבי יוחנן עלה: אין הפסח קרב
שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה - אבל קודם שחיטה, לא -
אלמא שחיטה קבע - מכלל דשמואל סבר: חצות קבע! | אלא
שמואל כרבי סבירא ליה, דאמר: אבודה למיתה אזלא! וְהָא כל
אבודין, לרבי מתין - ואילו בפסח, היכא דאבד קודם חצות
ונמצא קודם חצות, רועה?! אקסבר קודם חצות לאו אבוד הוא,
וקסבר חצות קבע!

משנה: המפריש נקבה לפסחו, או זכר בן שתי שנים, ירעה עד
שיסתאב, וימכר ויפלו דמיו לנדבה לשלמים¹³. **(צח, א)** המפריש
פסחו ומת, לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח, אלא לשם שלמים
גמרא: אמר **רב הונא בריה דרב יהושע:** שמע מינה תלת: שמע
מינה: בעלי חיים נדחין; ושמע מינה: דחוי מעיקרא הוי דחוי;
ושמע מינה: יש דחוי בדמים

המפריש פסחו ומת, לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח, אלא לשם
שלמים -- תנו רבנן: המפריש את פסחו ומת, אם בנו ממונה עמו,
יביאנו לשום פסח - אין בנו ממונה עמו, יביאנו לשום שלמים
לששה עשר - לששה עשר אין, לחמשה עשר לא! - קא סבר:
נדריס ונדבות אין קריבין ביום טוב!

דמית האב אימת? ^ אילימא דמית קודם חצות, בנו ממונה עמו
יביאנו לשום פסח?! הא חלה אנינות עילויה מעיקרא! ^ אלא
דמית אחר חצות? אין בנו ממונה עמו יביאנו לשום שלמים?! הא
קבעתיה חצות! אאמר **רבה**¹⁴: לעולם דמית קודם חצות, ומאי
"יביאנו לשום פסח"? לשום פסח שני!

<<אבי אמר: לצדדין קתני - מת אחר חצות, בנו ממונה עמו,

12 נמשך אחר דברים אלה דלעיל: "ואבוד, מי משכחת לה?! והרי אבודה בשעת הפרשה, לרבנן, דלרעה
אזלא, דתנן: הפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ונמצאת הראשונה, והרי שתייהן עומדות -
אחת מהן תקרב, ושניה תמות, דברי רבי. והכמים אומרים: אין חטאת מתה אלא שנמצאת לאחר
שנתכפרו בעלים - הא קודם שנתכפרו בעלים, רועה.

13 במשניות תיבת "לשלמים" חסר ויש גרסות ש"לנדבה" חסר ותיבת "לשלמים" במקומו

14 לפננו: "רבא"

יביאנו לשום פסח - מת קודם חצות, אין בנו ממונה עמו, יביאנו לשום שלמים!

<<< **רבי שרביא** אמר: לעולם דמית לאחר חצות, וכגון שהיה אביו גוסס בחצות!

<<<< **רבי אשי** אמר: לעולם דמית לאחר חצות, ור' שמעון היא, דאמר: אין בעלי חיים נדחין!

<<<<< **רבינא** אמר: כגון שהפרישו אחר חצות, ומתו בעלים אחר חצות, וקא סבר: חצות קבע!

משנה: הפסח שנתערב בזבחים, כולן ירעו עד שיסתאבו, וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה, ובדמי היפה שבהן ממין זה, ויפסיד המותר מביתו. נתערב בבכורות, ר' שמעון אומר: אם חבורות כהנים, יאכלו

(צח, ב) גמרא: {והא קא מייתי קדשים לבית הפסול?! ארבי שמעון לטעמיה, דאמר: מביאין קדשים לבית הפסול! דתנן: אשם שנתערב בשלמים - **רבי שמעון** אומר: ישחטו בצפון, ויאכלו כחומר שבהן. אמרו לו: אין מביאין קדשים לבית הפסול!

גורבנן, היכי עבדינן? אמר **רבא**: נמתין לו עד שיוממו, ויביא בהמה שמינה, ולימא: כל היכא דאיתיה לפסח, תחול עליה דהאי, ואכיל להו בתורת בכור בעל מום

משנה: חבורה שאבד פסחה, ואמרו לאחד: "צא ובקש ושחוט עלינו!", והלך ומצא ושחט, והם לקחו ושחטו - אם שלו נשחט ראשון, הוא אוכל משלו, והם אוכלין עמו משלו - ואם שלהן נשחט ראשון, הם אוכלין משלהן, והוא אוכל משלו - ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון, או ששחטו שניהם כאחד, הוא אוכל משלו, והם אינם אוכלין עמו, ושלחן יצא לבית השריפה, ופטורין מלעשות פסח שני. אמר להן: "אם אחרתי, צאו ושחטו עלי!" הלך ומצא ושחט, והן לקחו ושחטו - אם שלהן נשחט ראשון, הן אוכלין משלהן והוא אוכל עמהן - ואם שלו נשחט ראשון, הוא אוכל משלו, והן אוכלין משלהם - ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון, או ששחטו שניהם כאחד, הן אוכלין משלהן, והוא אינו אוכל עמהן, ושלו יצא לבית השריפה, ופטור מלעשות פסח שני. אמר להן ואמרו לו - אוכלין כולן מן הראשון - ואם אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון, שניהן יוצאין לבית השריפה. לא אמר

להן ולא אמרו לו, אין אחראין זה לזה

שתי חבורות שנתערבו פסחיהן - אלו מושכין להן אחד, ואלו מושכין להן אחד. אחד מאלו בא לו אצל אלו, ואחד מאלו בא לו אצל אלו, וכך הם אומרים: אם שלנו הוא הפסח הזה, ידיך משוכות משלך, ונמנית על שלנו. ואם שלך הוא הפסח הזה, ידינו משוכות משלנו, ונמנינו על שלך. וכן חמש חבורות של חמשה חמשה ושל עשרה עשרה - מושכין להן אחד מכל חבורה וחבורה, וכן הם אומרים

שנים שנתערבו פסחיהן, זה מושך לו אחד, וזה מושך לו אחד; זה ממנה עמו אחד מן השוק, וזה ממנה עמו אחד מן השוק; זה בא אצל זה, וזה בא אצל זה - וכך הם אומרים: אם שלי הוא פסח זה, ידיך משוכות משלך, ונמנית על שלי. ואם שלך הוא פסח זה, ידי משוכות משלי, ונמנית על שלך

גמרא: תנו רבנן: אמר להן ואמרו לו, אוכל מן הראשון; לא אמר להן ולא אמרו לו, אינן אחראין זה לזה. **(צט, א)** מכאן אמרו חכמים: יפה שתיקה לחכמים - קל וחומר לטפשים! שנאמר: **(משלי יז)** "אویل מחריש חכם יחשב"

שנים שנתערבו פסחיהם, זה מושך לו אחד, וזה מושך לו אחד; זה ממנה עמו אחד מן השוק, וזה ממנה עמו אחד מן השוק; זה בא אצל זה, וזה בא אצל זה - וכך הם אומרים: אם שלי הוא פסח זה, ידיך משוכות משלך, ונמנית על שלי. ואם שלך הוא פסח זה, ידי משוכות משלי, ונמנית על שלך -- ^ לימא מתניתין דלא כר' יהודה! דתניא: (שמות יב) "ואם ימעט הבית מהיות משה" - מלמד שמתמעטין והולכין, ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים, **דברי רבי יהודה. רבי יוסי** אומר: ובלבד שלא יניחו את הפסח כמות שהוא! אמר **ר' יוחנן:** אפילו תימא רבי יהודה! כיון דאמר רבי יהודה: אין שוחטין את הפסח על היחיד, מעיקרא לאמנויי אחרנא בהדיה קאי, וכאחד מבני חבורה דמי! אמר **רב אשי:** מתניתין נמי דייקא, דקתני: וכן חמש חבורות של חמשה חמשה - של חמשה אין, אבל של חמשה וארבעה, לא - לאו משום דלא פייש חד מבני חבורה גביה! - שמע מינה!